

**BATMAN
AKADEMİ
DERGİSİ**

Batman Üniversitesi
İslami İlimler Dergisi

**BATMAN
ACADEMY
JOURNAL**

Batman University
Journal of Islamic Sciences

BATMAN AKADEMİ DERGİSİ

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2619-9114

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 1

Haziran-2021

MAKALE BİLGİLERİ

İslâm Hukukunda Teravih Namazının Hük- mü ve Rekât Sayısı

**The Status And The Number Of Rak'ats Of Tarawih Prayer
In Islamic Law**

Yazar

Muhsin DEMİREL

Dr. DİB. (muhsin.demirel@hotmail.com)
Orcid: 0000-0002-8863-8855

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 27.04.2021

Makale Kabul Tarihi: 26.05.2021

Sayfa Aralığı: 22-41

Batman Akademi
Dergisi
Cilt: 5, Sayı: 1,
Haziran, 2021

Öz: Nafile namazlardan biri de teravihtir. Teravih Ramazan ayının gecelerinde kılınan bir namazdır. Teravihin meşruiyeti hem kavli hem de fiili sünnete dayanmaktadır. Hz. Peygamber kılınmasını teşvik etmiş, kendisi de birkaç gece camide kılmış, ancak farz olur korkusundan dolayı kılmasına devam etmemiştir. Hadislerin zahirine göre Hz. Peygamber döneminde belli bir formata bağlanmamış, miktarı da serbest bırakılmıştır. Kimisi tek başına kılarken, bazıları da gruplar halinde cemaat ile kılmışlardır. Daha sonra Hz. Ömer'in hilafeti döneminde belli bir formata kavuşturulmuş; miktarı 20 rekât olarak belirlenmiş, teravih kıldırmak için bir imam tayin edilerek cemaat ile kılınması sağlanmıştır. Sünnet ile sabit olup Hulefâ-i Raşidin döneminde de kılınmasına devam edildiğinde İslâm hukukçuları sünnet oluşu konusunda icma etmiş durumdadır. Teravihin amacı Ramazan'ın gecelerini ihya etmek olduğundan Hz. Peygamber ve ashap döneminde kıraati uzatılarak gecenin önemli bir bölümü namaz ile ihya ediliyordu. Teravih namazının sünnet oluşu ve rekât sayısı ile alakalı birtakım tartışmalar bulunduğu konuyla ilgili hem rivayetler açısından hem de mezheplerin görüşleri bağlamında detaylı bilgi verip konunun biraz daha vuzuha kavuşmasına yardımcı olmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Teravih, Ramazan ayı, namaz, sünnet, kıraat, rekât.

Abstract: One of voluntary prayers is tarawih. Tarawih is a prayer which is performed during the evenings of Ramadan month. The validity of tarawih is based on both verbal and actual sunnah. The prophet Muhammad encouraged tarawih to be performed, he also performed it in the mosques, however he didn't continue to perform it because of fear that it would be obligatory for Muslims. According to the apparent meaning of Hadiths, it didn't depend on a certain format in the period of Prophet Muhammad, its amount was released. While some performed it alone, some performed it as a group with the congregation. Later during the caliphate of Umar, it gained a certain format, the amount of rak'at was determined as twenty rak'ats and an imam was appointed to lead tarawih to be performed with the congregation. Since it kept on performed during the period of four caliphs and it was certain with a sunnah, Islamic jurists agreed on it was sunnah. As the purpose of tarawih was to revive the nights of Ramadan, the duration was extended in the periods of Prophet and his Companions, an important part of the night was revived by prayer. Since there are some debates about the fact that tarawih prayer is sunnah and the number of rak'ats, we will give detailed information in terms of both the narrations and the view's of sects and we will try to help this subject to be more clear by giving details.

Key words: Ramadan, Terawih, prayer, sunnah, qıra'at, rak'ah

Giriş

İslâm, genel anlamda itikat, ibadet ve muamelat olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İbadetler Hanefi mezhebine göre farz, vacip ve sünnet olmak üzere üç kısma ayrılırken; cumhura göre farz ve sünnet olmak üzere iki kısma ayrılır. Namaz, zekât, oruç ve hac İslâm'ın temel ibadetleridir. İbadetlerin temel hedefi farklı olup, namaz ve oruç gibi bedenî ibadetlerin asıl hedefi ubudiyet/kulluk vazifesini ifa etmek iken; malî bir ibadet olan zekât ile hem malî hem de bedenî olan hac ibadetinin temel amaçları farklıdır. Zekâtın temel hedefi ihtiyaç sahibi insanları finanse etmek, sosyal barışa, toplumun huzur ve güvenine katkı sağlamaktır. Hac ibadeti ise İslâm'ın şiarından biri olup sembolik manası ağır basmaktadır. Haccın menâsikleri olan ihram giymek, tavaf yapmak, say ve Arafat vakfesi yapmak ve şeytan taşlaması esnasında birtakım zikirler meşru kılınmış olsa da bu menâsiklerin sembolik manası ön plandadır. Bedenî birer ibadet olan namaz ve orucun temel hedefi ubudiyet olmakla birlikte bunların psikolojik ve sosyolojik yararları da söz konusudur. Bedenî ibadetler insana kalbî itminan sağlayıp, insanın ruhen rahatlamasına, olgunlaşmasına, zorluklara karşı mukavemetli olmasına ve huzur bulmasına vesile olur. Nitekim âyeti kerimede, “*Bilmiş olamız ki Allah'ın zikriyle kalpler mutmain olur*”¹, buyrulurak bu hususa dikkat çekilmiştir.

Dinî ibadetlerin farz, vacip ve sünnet olanları vardır. Farz ibadetler, şüphe taşımayıp kati delil addedilen Kur'ân, mütevâtir veya meşhur sünnet ile sabit olan, vacip ibadetler zannî delil addedilen haberi vahit ile sabit olan ibadetlerdir.² Vacip veya sünnet olan ibadetlerin meşruiyeti sünnete dayanmaktadır.³

İnsanoğlunun varoluş gayesi Yüce Yaratıcıya inanmak ve O'na ibadet etmektir. “*Ben cinleri ve insanları, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım...*”⁴ âyeti kerimesinde bu husus açıkça ifade edilmiştir. Bu nedenle aslında insanoğlunun zamanının tamamını veya büyük bir kısmını ibadetle geçirmesi gerekir. Ancak insan canlı bir

¹ Ra'd, 13/28.

² Vehbe Zuhaylî, *Usûlü'l-Fikhi'l-İslâmî*, (Beyrut: Dârü'l-Fikri'l-Muâsir, 1986), I, 47.

³ Zuhaylî, *Usûlü'l-Fikhi'l-İslâmî*, I, 76; Zekiyuddin Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l Fikh)*, Trc. İbrahim Kâfi Dönmez, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), s. 245.

⁴ Zâriyât, 51/56.

varlık olduğundan yemesi, içmesi ve diğer ihtiyaçlarını tedarik etmesi için çalışması lazımdır.

Bu nedenle insanoğlunun daima ibadet etmesi yerine, belli aralıklarla ibadet etmesi istenerek bunun için bazı zamanlar tayin edilmiştir. İbadet için belirlenen vakitlerin bir kısmı farz ibadetlere, bir kısmı da nafil ibadetlere yöneliktir. Namaz açısından kerahet vakitleri hariç diğer tüm zamanlarda namaz kılmak caiz olmakla birlikte, gerek farz namazlar olsun, gerek diğer namazlar olsun namazlar için belli vakitler tayin edilmiştir. Ergenlik çağına erip akıllı olan tüm Müslümanlar üzerine farz olan beş vakit namazlar için günün muayyen vakitleri belirlenirken; nafil olan namazların bir kısmı için de belli vakitler belirlenmiştir. Sebep veya vakte bağlı olmadığından mutlak sünnet denen ibadetler ise herhangi bir vakit ile mukayyet değildir. Bu husus oruç ibadeti için de geçerlidir.

Ramazan ve Kurban bayramı günleri ile teşrik günleri hariç, diğer tüm günlerde oruç tutmak caiz olmakla birlikte oruç için de muayyen zamanlar belirlenmiştir. Farz olan oruç için Ramazan ayı tayin edilirken; nafil olan oruçlar için de bazı gün veya ayların oruç tutmak için daha faziletli olduğu hadis rivayetlerinde beyan edilerek öncelikle bu zamanlarda oruç tutulması teşvik edilmiştir. Detayına bakıldığı zaman Ramazan orucu dışında yıllık, aylık veya haftalık olarak tekrarlanan belli gün veya zamanlarda oruç tutulmasının teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Yıllık olarak tekrarlanan Arafat günü⁵, Muharrem ayının onuncu günü/aşure orucu⁶, Şevval ayından 6 gün⁷ oruç tutmak, Şaban⁸, Muharrem⁹ ve Recep¹⁰ aylarında oruç tutmak, aylık olarak tekrarlanan ve akşamdan sabaha kadar ay ışığı bulunduğundan “eyyamü'l-biid” denen her ayın 13, 14 ve 15. günlerinde¹¹, haftalık olarak tekrarlanan her haftanın Pazartesi ve Perşembe günlerinde oruç tutmak¹² hadis rivayetlerinde teşvik edilmiştir.

⁵ Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as, es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, (Beyrut: Dâru'l-Cinân, 1988), “Siyam”, 53; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, İbn Mâce el-Kazvîni, *Sünen-ü İbn Mâce*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1996), “Siyam”, 40.

⁶ Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Şahîhü'l-Buhârî*, (Beyrut: Şirketü Dâri'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, 1997), “Savm”, 69; Ebû Dâvûd, “Savm”, 64.

⁷ Ebû Dâvûd, “Siyam”, 58.

⁸ Ebû Dâvûd, “Siyam”, 56.

⁹ Ebû Dâvûd, “Siyam”, 55; İbn Mâce, “Siyam”, 43.

¹⁰ Ebû Dâvûd, “Siyam”, 55.

¹¹ Buhârî, “Savm”, 60; Ebû Dâvûd, Siyam, 68.

¹² Ebû Dâvûd, “Siyam”, 60.

Teravih namazı Ramazan ayında kılındığından konunun önemi açısından kısaca bu ayın faziletinden bahsetmek yararlı olacaktır. Günde beş vakit olarak kılınan farz namazlar için günün belli saatleri tahsis edildiği gibi, farz olan oruç için de Ramazan ayı tahsis edilmiştir. Ancak Ramazan ayı sadece oruca yönelik bir ay değildir. Aksine bu ay adeta bir ibadet iklimidir. Çünkü oruç ile birlikte bu ayda yapılması sünnet olan iki ibadet türü daha vardır. Bunlardan biri teravih namazı, diğeri de itikâftır. Keza Kur'ân-i Kerîm tilaveti ve zekât vermek için de bu ay önceliklidir. Arz meselesinden¹³ dolayı Ramazan ayında mukabele okumak da Resûlullah (s.a.v.) döneminden itibaren Müslümanlar arasında önemli bir sünnet ve gelenek halini almıştır.

Ramazan ayı ibadete tahsis edildiğinden bu ayın gecelerinin önemli bir bölümünün ibadetle ihya edilmek istendiği, teravihle ilgili hadis rivayetlerinden anlaşılmaktadır. *“Ramazan öyle bir aydır ki Allah orucunu size farz kılmış, ben de kıyamını (gecesinde namaz kılmak) size sünnet kılmışım.”*¹⁴ hadisinden bu hususun daha açık bir şekilde anlaşılacağı söylenebilir. Ramazan ayı ibadete tahsis edildiğinden diğer zamanlara nazaran daha faziletli kılınmış olup, bu ayda yapılan ibadetlerin sevabı daha fazladır. Ramazan ayının faziletini beyan eden birçok hadis bulunmaktadır. Konunun ehemmiyetine binaen bu hadislerin birkaç tanesini zikretmemiz icap eder:

Hz. Ebû Hureyre'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Ramazan ayı girince cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kilitlenir ve şeytanlar zincire vurulur.”*¹⁵, *“Kim inanarak ve ecrini Allah'tan umarak Ramazan ayının orucunu tutarsa daha önceki günahları bağışlanır.”*¹⁶, *“Ramazan ayının ilk gecesi olunca şeytanlar ve azgın cinler zincirlenir. Ateşin kapıları kilitlenir, onlardan hiçbir kapı açılmaz. Cennetin kapıları açılır, onlardan hiçbir kapı kilitlenmez. Ve bir münâdi şöyle nida eder: Ey hayır isteyen kişi yönel (hayırları yap), ey şer isteyen*

¹³ Hz. Cebrail her Ramazan'da Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına geliyor, daha önce inen Kur'ân-i Kerîm'i baştan sonuna kadar onun huzurunda okuyor, Hz. Peygamber de onu takip ediyordu veya Hz. Peygamber okuyor Hz. Cebrail dinliyordu. (Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 7.) Buna arz denir.

¹⁴ İbn Mâce, “Kitabu İkâmeti's-Salâti”, 173.

¹⁵ Ebû'l Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, *Sahih-u Müslim*, (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2004), “Savm”, 1.

¹⁶ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, (Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm, 1994), “es-Salâtü fi Ramazan”, 1; İbn Mâce, “Siyam”, 2.

kişi, günahlardan sakın. Ve Ramazan'ın her gecesinde Cenâb-ı Allah'ın azatlıları vardır.”¹⁷, Hz. Enes b. Malik'in rivayetine göre Ramazan ayı girince Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Bu ay hazır olmuştur. Bu ayda öyle bir gece vardır ki bin aydan daha hayırlıdır. Kim bu geceden mahrum olursa tüm hayırlardan mahrum olmuştur. Bu gecenin hayrından ancak mahrum olan kişi mahrum olur.”¹⁸, Hz. Ebû Hureyre'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Kim inanarak ve sevabını umarak kadir gecesini ihya ederse daha önceki günahları bağışlanır...”¹⁹, Hz. İbn Ömer anlatıyor: Hz. Peygamber Ramazan'ın son 10 gününde itikâfa girerdi.²⁰, Hz. Âişe'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) vefat edinceye dek Ramazan'ın son 10 gününde itikâfa girerdi. Onun vefatından sonra eşleri bu 10 günde itikâfa girerler.²¹, Hz. Âişe'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) Ramazan'ın son 10 gününde ibadet ettiği gibi başka bir zamanda ibadet etmiyordu.²², Hz. Ebû Hureyre'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) her Ramazan'da 10 gün itikâfa giriyordu, vefat ettiği yıl 20 gün itikâfa girdi.²³, Hz. Übeyy b. Ka'b'in rivayetine göre Hz. Peygamber Ramazan ayının son 10 gününde itikâfa girerdi. Bir yıl sefere çıktığından itikâfa giremedi, ertesi yıl 20 gün itikâfa girdi.²⁴

A. Teravihin Sünnet İle Sübutu

Teravih, tervihenin çoğuludur. Tervihe istirahat etmek anlamındadır. İlk dönemlerde teravih namazı çokça uzatıldığından her dört rekât arasında mola verilerek bir süre istirahat ediliyordu. Bundan dolayı her dört rekâta tervihe, beş tervihe olarak kılınan namazın toplamına da teravih denildi.²⁵ Hadislerde ise Ramazan'ın gecelerinde kılınan namaza kıyam-u Ramadan²⁶ tabiri kullanılmıştır. Bu nedenle hadis ve fıkıh kaynaklarının bir kısmında “Salâtu

¹⁷ İbn Mâce, “Sıyam”, 2.

¹⁸ İbn Mâce, “Sıyam”, 2.

¹⁹ Buhârî, “Savm”, 6; Müslim, “Salâtü'l-Müsafrin”, 25.

²⁰ Müslim, “İtikâf”, 1; Ebû Dâvûd, “Sıyam”, 77.

²¹ Müslim, “İtikâf”, 1.

²² Müslim, “İtikâf”, 2.

²³ Buhârî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 7.

²⁴ Ebû Dâvûd, “Sıyam”, 77; İbn Mâce, “Sıyam”, 58.

²⁵ Mansur b. Yunus b. İdris, el-Buhutî, *Keşşâfü'l-Kinâ an Metni'l-İknâ*, (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003), s. 504; Şemsuddin Muhammed b. Ebî Abbas er-Remlî, *Nihâyetü'l-Muhtâc ila Şerhi'l-Minhâc*, (el-Mektebetü'l-İslâmî, b.y., ts.), II, 122.

²⁶ Buhârî, “Salâtü't-Teravih”, 1; Müslim, “Salâtü'l-Müsafrin”, 25.

Teravih" kavramı kullanılırken, bir kısmında "Kıyamu Ramadan" tabiri kullanılmaktadır.²⁷

Bir ibadetin meşru olması doğrudan veya dolaylı olarak Kur'ân veya sünnete dayanmasına bağlıdır. Kur'ân veya sünnete dayanmayan bir ibadet dinen meşru değildir. Teravih namazı da aslı itibariyle sünnete dayanmaktadır.²⁸ Teravihi ilk sünnet kılan da Hz. Peygamber'dir.²⁹ Hz. Ömer'in icat ettiği bir namaz değildir.³⁰ Çünkü Resûlullah (s.a.v.) hem teravih namazını kılmış hem de kılınmasını tavsiye ederek teşvik etmiştir. Konuyla ilgili şu rivayetler bulunmaktadır:

Hz. Ebû Hureyre'nin rivayetine göre zorunlu tutmamak kaydıyla Resûlullah (s.a.v.) Ramazan'ı ihya etmeyi teşvik ederek şöyle diyordu: "Kim inanarak ve sevabını umarak Ramazanı ihya ederse daha önce işlediği günahları bağışlanır."³¹

Ebû Seleme'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) Ramazan ayını zikrederek şöyle dedi: "Ramazan öyle bir aydır ki Cenâb-ı Allah orucunu size farz kılmış, ben de kıyamını size sünnet kılmışım, kim inanarak ve sevabını umarak orucunu tutar, kıyamını yaparsa anasından doğduğu gibi günahlarından çıkar."³²

Hz. Âişe'nin rivayetine göre, "Resûlullah (s.a.v.) bir gece, gece ortasında evinden çıkıp camiye gitti ve camide namaz kıldı. Bazı insanlar da ona uyarak onunla birlikte namaz kıldılar. Sabahleyin insanlar bu hususu kendi aralarında konuştular. Ertesi gece daha fazla insan toplandı. Resûlullah (s.a.v.) ikinci gece yine çıkıp camiye gitti ve camide namaz kıldı, insanlar da onunla birlikte namaz kıldılar. Sabahleyin insanlar kalkınca bu konuyu konuştular. Üçüncü gece cami ehli daha da çoğaldı. Resûlullah (s.a.v.) yine çıkıp camiye gitti ve camide namaz kıldı, onlar da onunla birlikte namaz kıldılar. Dördüncü gecede insanlar camiye sığmadılar, Resûlullah (s.a.v.) da çıkıp camiye gitmedi. Bunun için insanlar namaz namaz, demeye başladılar. Resûlullah (s.a.v.) yine çıkmadı. Niha-

²⁷ Buhârî, Savm, 31; Muvatta, "es-Salâtü fi Ramadan", 1; Tirmizî, "Savm", 81; Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudâme el-Makdesî, *el-Muğni ala Muhtasari'l-Hirakî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004), II, 108; Ebû Zekeriya Muhyuddin b. Şeref, en-Nevevî, *el-Mecmu*, (Beyrut: Dâru lhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 2001), III, 363.

²⁸ İbn Kudâme, *el-Muğni*, II, s. 108.

²⁹ Ebû'l-Hüseyn Yahya b. Ebî'l-Hayr b. Salim el-Yemenî, *el-Beyân fi Mezhebi'l-İmami'ş-Şâfi*, (Dâru'l-Minhâc, b.y., ts.), II, 274.

³⁰ Buhutî, *Keşşâfu'l-Kina*, s. 504.

³¹ Müslim, "Salâtü'l-Müsafirin", 25.

³² İbn Mâce, "Kitabu İkameti's-Salâti ve's-Sünneti Fihâ", 173.

yet sabah namazı için camiye gitti, sabah namazından çıktıktan sonra insanlara dönüp şahadet getirdi, sonra şöyle dedi: “Dün geceki durumunuzdan habersiz değildim, ancak ben, gece namazının size farz kılınip sizin de bundan aciz kalacağınızdan korktuğum için çıkıp camiye gelmedim. Bu, Ramazan ayında idi.”³³

Hiz. Ebû Hureyre ile Hiz. Ebû Zer el-Ğifarî şunları anlatıyorlar: “Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte Ramazan orucunu tuttuk. Son yedi gece kalıncaya dek bize namaz kıldırmadı. Sondan yedinci gecede gecenin üçte birine kadar bize namaz kıldırıldı. Sondan altıncı gecede bize namaz kıldırmadı. Sondan beşinci gecede gece yarısına kadar bize namaz kıldırıldı. Ona, “Ey Allah’ın Resulü, keşke bu gece sabaha kadar bize namaz kıldırsaydın” denildi. O, şöyle dedi: “Kişi namazını bitirinceye kadar imamla birlikte namaz kılsa kendisine gece boyunca namaz kılmuş gibi sevap yazılır.” Son dördüncü gece bize namaz kıldırmadı. Son üçüncü gecede ehlini ve eşlerini toplayıp uzun süre bize namaz kıldırıldı. Öyle ki biz sahur yemeğini kaçıracağımızdan korktuk.”³⁴

Hiz. Ebû Hureyre anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) bir Ramazan gecesinde çıkıp camiye gitti, bir grup insanın caminin bir tarafında namaz kıldığını gördü ve şöyle dedi: Bunlar kimdir? Ona şöyle denildi: Bunlar Kur’ân-i Kerîm bilmeyen insanlardır, Übeyy’e uyup onunla birlikte namaz kılıyorlar. O, şöyle dedi: İsalet ettiler, yaptıkları şey ne kadar da güzeldir!³⁵

Buradaki ilk iki hadiste Resûlullah (s.a.v.) Ramazan ayının gecelerinde namaz kılmayı emrediyor. Son iki hadis Resûlullah (s.a.v.)’ın teravîh namazını kıldığını sarahaten ifade etmektedir. Beşinci hadis Hiz. Peygamber’in teravîh kılanların yaptıklarını takdir etmekle birlikte övdüğünü de ifade etmektedir. Hiz. Âişe’den rivayet edilen ve üçüncü sırada zikrettiğimiz hadiste Resûlullah (s.a.v.)’ın üç gece peş peşe/ara vermeden teravîh namazını kıldığını ifade etmektedir. Dördüncü sırada zikrettiğimiz Hiz. Ebû Hureyre ve Hiz. Ebû Zer’den rivayet edilen hadise göre ise Resûlullah (s.a.v.) ayrı ayrı gecelerde namaz kılmuştır. Bu dört hadisin tamamı da sahihtir. Bu itibarla teravîh namazı sünnet ile sabittir. Sünnet oluşu konusunda da icma vardır.³⁶ Şu var ki Resûlullah (s.a.v.)

³³ Muvatta, “es-Salatü fi Ramadan”, 1; Buhârî, “Salâtü’t-Teravîh”, 1; Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 25.

³⁴ Ebû Dâvûd, “Salât”, 318; Tirmizî, “Savm”, 81. (Tirmizî bu hadisin sahih ve hasan olduğunu söyler.)

³⁵ Ebû Dâvûd, “Salât”, 318.

³⁶ İbn Rüşd, *Bidayetü’l-Müctehid*, I, 218; Nevevî, *el-Mecmu*, III, 363.

teravih namazının rekât sayısını belirlememiş ve farz olur korkusuyla daima kılmamıştır. Dolayısıyla Resûlullah (s.a.v.)'in teravih namazını kılmadığını veya bu namazın Sünnet ile sabit olmadığını söylemek, delilden yoksun, mesnetsiz bir iddiadan başka bir şey değildir.

Resûlullah (s.a.v.) birkaç sefer teravih namazını kılmış ise de farz olur korkusuyla buna devam etmemiş, onun döneminde teravih namazı serbest bırakılarak belli bir formata tabi tutulmamıştır. Resûlullah (s.a.v.) mecburi tutmamak kaydıyla Ramazan gecelerinin ihya edilmesini emrediyor, Müslümanlar da camiye gidip tek başına veya gruplar halinde cemaat ile namaz kılıyordu. Bu durum hem camide hoş olmayan bir manzara arz ediyordu hem tefrikaya sebep oluyordu³⁷ hem de ilerde teravihin terkedilmesine sebebiyet verebiliyordu. Bu durumu gören Hz. Ömer, teravihi belli bir formata kavuşturur ve teravih son şeklini alarak bugün kıldığımız hüviyeti kazanır. Bu hususu Hz. Ömer'in beytülmal görevlisi Abdurrahman b. Abdilkari şöyle anlatmaktadır: Ben Ramazan'ın bir gecesinde Hz. Ömer ile birlikte camiye girdim. İnsanların gruplar halinde ayrı ayrı namaz kıldığını gördük. Kimisi tek başına, bazıları da gruplar halinde kılıyordu. Hz. Ömer şöyle dedi: Şayet bunları bir imam üzerine toplasam daha hayırlı olur. Sonra Hz. Übeyy b. Kab'ı imam tayin ederek tüm insanların ona uymasını emretti. Daha sonra bir gece yine onunla birlikte camiye gittim ve insanların Hz. Übeyy'e uyararak toplu olarak namaz kıldıklarını gördük. Hz. Ömer şöyle dedi: Bu ne güzel bid'a'dır! Onların uyuyup kılmadıkları namaz ise bundan daha hayırlıdır. İnsanlar gecenin başında namaz kılıyordu. Hz. Ömer bu sözünden gecenin sonunda namaz kılmanın daha faziletli olduğunu kastediyordu.³⁸

B. Teravih Namazıyla İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi

Resûlullah (s.a.v.) daima teravih namazını kılmadığı ve bu namazın miktarı konusunda kavli bir beyanatta da bulunmadığından teravih namazının rekât sayısı ile alakalı farklı rivayetler söz konusudur. Bu rivayetlerden ikisi hariç diğerleri sahabe dönemine ait olup bu dönemde kaç rekât teravih namazı kılındığını ifade etmek-

³⁷ Ahmed b. Ali b. Hacer, el-Askalâni, *Fethü'l-Bâri*, (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), IV, 252.

³⁸ Buhârî, "Salâtü't-Teravih", 1.

tedir. Hem rivayet hem de dirayet açısından konunun daha sağlıklı bir neticeye varması için bu rivayetlerin zikredilmesi yararlı olacaktır. Taradığımız hadis kaynaklarından zikredeceğimiz şu rivayetlere ulaştık:

Hiz. İbn Abbas'ın rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) Ramazan ayında vitir hariç 20 rekât namaz kılıyordu.³⁹, Yahya b. Said'in rivayetine göre Hiz. Ömer kendilerine namaz kılacak birini görevlendirdi, bu kişi onlara 20 rekât namaz kıldırıyordu.⁴⁰, Ebû'l-Hesna'nın rivayetine göre Hiz. Ali namaz kıldırma için bir kişiyi görevlendirmişti, bu kişi kendilerine 20 rekât namaz kıldırıyordu.⁴¹, Nafi b. Ömer'in rivayetine göre İbn Ebî Müleyke kendilerine Ramazan ayında 20 rekât namaz kıldırıyor ve bir rekâtta Fatır Suresi'ni okuyordu.⁴², Abdülaziz b. Rufey'in rivayetine göre Hiz. Übeyy Ramazan ayında vitir haricinde insanlara 20 rekât namaz kıldırıyordu.⁴³, Ebû İshak'ın Haris'ten rivayet ettiğine göre Haris Ramazan ayında gece insanlara imamlık eder, onlara 20 rekât teravih namazı, 3 rekât da vitir namazını kıldırırdı.⁴⁴, Ebû'l-Bahterî'nin rivayetine göre kendisi Ramazan ayında 5 teravih (20 rekât), 3 rekât da vitir namazını kılıyordu.⁴⁵, Hasan b. Ubeydullah'ın rivayetine göre Abdurrahman b. Esved kendilerine 40 rekât teravih namazı, 7 rekât da vitir namazını kıldırıyordu.⁴⁶, Saib b. Yezid'in rivayetine göre Hiz. Ömer döneminde teravih ve vitir namazı toplam 23 rekât idi.⁴⁷, Saib b. Yezid'den gelen diğeri bir rivayete göre Hiz. Ömer, Hiz. Übeyy b. Ka'b ile Temim'i ed-Dârî'yi insanlara namaz kıldırma için görevlendirmiş ve onlara insanlara 11 rekât namaz kıldırma emretmişti.⁴⁸

Hiz. Câbir'in rivayetine göre Hiz. Übeyy Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına gelip şöyle dedi: Ya Resûlullah, bugün bir şey yaptım. Resûlullah (s.a.v.) ne yaptın? dedi. Hiz. Übeyy şöyle dedi: Evimde

³⁹ Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed İbn Ebî Şeybe, el-Absî el-Kûfî, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, (Kahire: el-Faruk el-Hadise, 2008), "Salât", 721. Askalânî bu hadisin zayıf olduğunu söyler. (Askalânî, Fethü'l-Bari, IV, 253.)

⁴⁰ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴¹ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴² İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴³ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴⁴ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴⁵ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 721.

⁴⁶ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salât", 721.

⁴⁷ Ebû Bekir Abdurrazzâk b. Hammâm, es-San'ânî, *el-Musannef*, (Beirut, 1972), "Sıyam", 42.

⁴⁸ Muvatta, "Kitabus-Salâti fi Ramadan", 2; İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salât", 720.

bazı kadınlar vardır. Onlar şöyle dedi: Biz Kur'ân okumasını bilmiyoruz, sana uyup seninle birlikte namaz kılmak istiyoruz. Ben de onlara 8 rekât namaz kıldırardım, sonra da vitir namazını kıldım. Hz. Câbir şöyle dedi: Resûlullah (s.a.v.) sanki buna rıza gösterdi, ancak bir şey söylemedi.⁴⁹ Hz. Âişe'nin rivayetine göre Resûlullah (s.a.v.) ne Ramazan'da ne de başka zamanlarda 11 rekâtтан fazla namaz kılmadı.⁵⁰

Mezkûr rivayetler Hz. Peygamber ile Hulefâ-i Râşidin dönemine aittir. Daha sonraki dönemlerde farklı miktarda teravih kılındığına dair birçok rivayet söz konusudur. Bu meyanda vitir hariç 24, 16 rekât, vitir ile birlikte 13, 21, 23, 39, 41, 47 ve 49 rekât teravih kılındığını ifade eden rivayetler bulunmaktadır.⁵¹ Eban b. Osman ile Ömer b. Abdülaziz'in hilafeti döneminde de Medine'de 36 rekât teravih, 3 rekât vitir namazı kılınıyordu.⁵²

Hz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidin dönemine ait rivayetlerde teravih namazının miktarıyla ilgili üç farklı rakam verilmektedir. Rivayetlerin ekseriyetine göre teravih namazı 20 rekât olarak kılınmıştır. Bir rivayete göre 40 rekât, iki rivayete göre de 8 rekât olarak kılınmıştır. Hz. İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadiste 20 rekât zikredilmiş olsa da Hz. Peygamber'in kaç rekât teravih namazı kıldığı hususunda kesin veya zannı galip ile sabit olan bir rakam söylemek zordur. Zira Resûlullah (s.a.v.)'ın teravih namazını kıldığını ifade eden diğer hadis rivayetlerinde herhangi bir rakam verilmemiştir. Hz. Ebû Hureyre ile Hz. Ebû Zer'den rivayet edilen ve Hz. Peygamber'in üç farklı gecede namaz kıldığını ifade eden hadisin zahirine bakılırsa Resûlullah (s.a.v.)'ın her üç gecede farklı miktarda namaz kıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu hadise göre Hz. Peygamber, ilk gece, gecenin üçte birine kadar, ikinci gece gecenin yarısına kadar, üçüncü gece gecenin üçte ikisine kadar hatta daha fazla bir süre namaz kıldırmıştır. Bu gecelerde tabii olarak farklı miktarda teravih kılınmıştır. Şayet aynı miktarda kılıp kıraatini uzatsaydı muhtemelen raviler bunu beyan ederdi, ancak raviler bu

⁴⁹ Muhammed b. Hibbân b. Ahmed b. Hibbân Ebû Hâtim et-Temimî, el-Büstî, es-Sicistânî, *Sahih-u İbn Hibbân, bi Tertibi İbn Belbân*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993), VI, 290. İbn Hibbân'ın muharriri Şuayb Arnavut'a göre bu hadisin isnadı zayıftır.

⁵⁰ Müslim, "Salâtü'l-Müsafrin", 17.

⁵¹ Askalânî, *Fethü'l-Bari*, IV, 253-254.

⁵² Muhammed b. Ali b. Muhammed, eş-Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr, min Ehâdisi Seyyidi'l-Ahyâr, Şerhü Muntaka'l-Ahbâr*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004), II, 57-58.

konuda herhangi bir beyanatta bulunmamışlardır. Namaz kılınan süre de birbirinden çok farklı olduğundan kılınan namaz miktarının farklı olması gerekir, en azından bu ihtimal daha yüksektir.

C. Teravih Namazında Tilavet Miktarı

İbadetlerden iki mana, iki hedef amaçlanmış, denebilir. Bunlardan biri insanoğlunun asgari düzeyde kulluk vazifesini ifa etmesi. Bu açıdan insan, farz veya sünnetlerini ifa ederken asgari düzeyde tadili erkâna riayet ederse manevi mesuliyetten kurtulur. İkincisi, insana dünyada kalbi itminan sağlamak, ahirette de büyük mertebelere ulaşmasına vesile olmak. Bu zaviyeden konuya bakılırsa bir ibadeti sadece tadili erkân ile ifa etmek yetersizdir, aksine azami derecede ibadeti ifa etmek lazımdır ki, ibadet kâmil manasıyla bu fonksiyonunu icra edebilsin. Daha önce de ifade edildiği gibi Ramazan ibadete ayrılan önemli bir zaman dilimidir. Bu nedenle gündüzü oruç ile gecesi de namaz ile ihya edilir. Teravih namazından maksat ise Ramazan'ın gecelerini ihya etmek ve önemli bir bölümünü ibadetle geçirmektir. Bunun için hem Resûlullah (s.a.v.) hem de ashabı kiram teravih namazını oldukça uzatıyor, namaz esnasında sayfalarca Kur'an okuyor ve Ramazan gecelerinin çoğunu ibadetle geçiriyorlardı. Konuyla ilgili birçok rivayet bulunmaktadır, şöyle ki;

Daha önce zikrettiğimiz, Resûlullah (s.a.v.)'in namazından bahseden bir hadise⁵³ göre Resûlullah (s.a.v.) bir gece gecenin üçte birine kadar, bir gece gecenin yarısına kadar, bir gece de gecenin büyük bir kısmını namaz ile geçirmiştir. Öyle ki, onunla birlikte namaz kılanlar sahur yemeğini kaçırmaktan korkmuşlardır.

Saib b. Yezid anlatıyor: (Teravih imamı) miûn⁵⁴ denen sureleri okuyordu. Kıyamın uzamasından dolayı biz bastonlara yaslanırdık ve ancak imsakten kısa bir süre önce namazdan çıkıyorduk.⁵⁵ İmran b. Hudeyr'in rivayetine göre Ebû Miclez, Ramazan ayında bir kabileye teravih namazını kıldırıyor ve her 7 gecede bir Kur'ân-ı hatmediyordu.⁵⁶ Hişam'ın rivayetine göre Hasan şöyle dedi: Kim Ramazan'da insanlara imamlık yaparsa onlara kolaylık sağlasın;

⁵³ Ebû Dâvûd, "Salât", 318.

⁵⁴ Miûn, âyet sayısı 100'den fazla olan veya 100'e yakın olan Yunus, Hud, Yusuf, Nahl ve İsrâ suresi gibi surelere denir. İmam bu tür sureleri bir veya iki rekâta okuyordu. (Abdülazîm, b. Muhammed, ez-Zürkânî, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988), I, 352.)

⁵⁵ Muvatta, "Kitabu's-Salâti fi Ramadan", 2.

⁵⁶ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 720.

şayet ağır okuyorsa Kur'ân-ı bir sefer hatmetsin, şayet orta surette okuyorsa 1.5 hatim yapsın, şayet hızlı okuyorsa iki sefer hatmetsin.⁵⁷, Ebû Osman anlatıyor: Hz. Ömer Ramazan ayında kurruları çağırıldı, onlara şunu emretti: "Hızlı okuyan her rekâta 30 âyet okusun, orta surette okuyan 25 âyet okusun, ağır okuyan 20 âyet okusun."⁵⁸, Nafi b. Ömer anlatıyor: İbn Ebî Müleyke'nin şöyle dediğini duydum: "Ben Ramazan'da insanlara namaz kıldırıyordum, namazda bir rekâta Fatır Suresi ile onun uzunluğunda olan sureleri okuyordum..."⁵⁹, Muhammed b. Fudayl, Vika'dan rivayet ederek anlatıyor: Said b. Cübeyr (teravihin) her rekâtında 25 âyet okuyordu.⁶⁰, Dâvûd b. Husayn anlatıyor: Kendisi A'rec'in şöyle dediğini duydu: Teravih imamı Bakara Sûresi'ni 8 rekâta okuyordu. 12 rekâta okuyunca insanlar onun namazı kısa kestğini düşünüyordu.⁶¹, Abdullah b. Ebî Bekir anlatıyor: Ashabı kiram teravih namazından çıkıp eve gittiklerinde fecrin doğuşundan korktuklarından hizmetçilerine aceleyle yemek hazırlamasını istiyorlardı.⁶²

Bu rivayetler ışığında bir değerlendirmek yapmak gerekirse şunlar söylenebilir: Ashabı kiramın namazı ortalama 3 ile 5 saat sürerdi, hatta daha fazla sürdüğü de söylenebilir. Zira bir rivayete göre Bakara Suresi 8 veya 12 rekâta okunurdu. Diğer bir rivayete göre Hz. Ömer hızlı okuyan teravih imamına her rekâta 30 âyet, orta derecede okuyana 25 âyet, ağır okuyana 20 âyet okumasını emretmiştir. Başka bir rivayette teravih imamlarından biri Fatır Suresi ve onun uzunluğunda bir sureyi bir rekâta okuyordu.

Mezkûr rivayetlere bakılırsa ashap zamanında teravih namazının 3 ile 5 saat civarında sürdüğü anlaşılmaktadır. Teravih namazını bu şekilde uzatmak tabii ki şart değildir, ancak Ramazan'ın faziletinden azami derecede istifade etmek için bu şekilde namaz kılınmalıdır. Böyle yapılmadığı takdirde en azından tadil-i erkân ile teravih namazı kılınmalıdır. Tadil-i erkân ile kılınmayan bir namaz zaten noksan veya batıldır. "Teravih namazı ne kadar hızlı kılınsa o kadar sevabı çoktur" hususuna gelince bu, halk arasında

⁵⁷ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 720.

⁵⁸ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 720.

⁵⁹ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salat", 720.

⁶⁰ İbn Ebî Şeybe, *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, "Salât", 720.

⁶¹ Muvatta, "es-Salâtu fi Ramadan", 2.

⁶² Muvatta, "es-Salâtu fi Ramadan", 2.

yayılan delilsiz bir söylentiden ibarettir. Hiçbir fıkıh kaynağında böyle bir şey mevcut değildir.

D. Teravih Namazının Rekât Sayısı ile İlgili Mezheplerin Görüşleri

Teravih namazının sünnet oluşu konusunda mezhepler arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir, ancak teferruatta farklı bazı yaklaşımlar bulunmaktadır. Hanefî mezhebine göre teravih namazı hem erkekler hem de kadınlar için sünnet-i müekkededir. Sünnet oluşu konusunda icma vardır. Sünnet oluşu, “Allah size Ramazan’ın orucunu farz kılmış, ben de size kıyamını sünnet kılmışım...”⁶³ hadisi⁶⁴ ile Hulefâ-i Raşidin’in uygulamasına dayanmaktadır. Çünkü onlar daima teravih namazını kılmışlardır. Resûlullah (s.a.v.)’ın bu namazı devamlı kılmamasının sebebi ise, farz olma korkusu idi. Hanefi fukahasından teravihin müstehap olduğunu söyleyenler de vardır. Teravih namazı 20 rekâttır. Vakti yatsı namazından sonra başlar, imsake kadar devam eder. Kılınmadığı takdirde kazası yoktur, kaza edilse bile teravih yerini tutmaz, nafil olarak namaz olur. Teravih namazında bir sefer Kur’ân-ı Kerîm’i hatmetmek sünnettir, iki sefer hatmetmek faziletlidir, üç sefer hatmetmek daha efdaldır. İnsanların tembelliğinden dolayı hatim terkedilmez, ancak zamanımızda insanların durumuna göre ayarlanır, diyenler de vardır.⁶⁵ Hanefi fukahasından biri olup aynı zamanda muhaddis olan Ebû Cafer et-Tahavî’ye göre teravih namazının cemaat ile kılınması vacib-i kifayedir.⁶⁶

Maliki mezhebine göre teravih namazı sünnettir. Dayanağı, “Kim inanarak ve sevabını umarak Ramazan’ı ihya ederse...”⁶⁷ hadisi- dir. İmam Malik’e göre vitir ile birlikte 39 rekâttır, üçü vitir 36’sı da teravihtir. Kişi kılabiliyorsa evinde kılması daha faziletlidir. Malik teravihin 36 rekât olduğu hususunu Medine ehlinin uygulamasına ve Abdullah b. Ömer’in Nafi’den rivayet ettiği hadise dayandırmaktadır. Bu rivayete göre vitir ile birlikte 39 rekât namaz kılını-

⁶³ İbn Mâce, “Kitabu İkameti’s-Salâti ve’s-Sünneti Fihâ”, 173.

⁶⁴ Ebû'l-Malî Mahmud b. Ahmed b. Abdülaziz, Burhanuddin, *el-Muhîtu 'l-Burhânî*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004), I, 456.

⁶⁵ Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Ebî Bekir el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübedî*, (Beirut: ts.), I, s. 85; İbn Âbidîn, Muhammed Emin, *Reddü'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenviri'l-Ebsâr*, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), II, 493.

⁶⁶ Askalânî, *Fethü'l-Bari*, IV, 252.

⁶⁷ Müslim, “Salâtü'l-Müsafirîn”, 25.

yordu.⁶⁸ Malik'ten nakledilen diğer bir rivayete göre o, teravih namazının 20 rekât olduğunu söylemiştir.⁶⁹ Medine ehlinin teravih namazını 36 rekât olarak kılmalarının sebebi, Mekke ehli ile yarışmaları idi. Çünkü Mekke ehli her 4 rekât arasında mola verirken bir sefer tavaf yapıyor ve namazı bitirene kadar 4 sefer tavaf yapmış oluyorlardı. Medine ehli bu dört tavafa mukabil 16 rekât fazladan teravih kılıyordu.⁷⁰

Şâfiî mezhebine göre teravih namazı sünnettir. Nevevî teravih namazının sünnet oluşu konusunda icma olduğunu söylemektedir.⁷¹ Teravih namazı 20 rekâttır. Her iki rekâta bir selam verilmesi gerekir. Dört rekâta bir selam verilirse namaz batıl olur. Çünkü teravih namazı bu şekilde meşru kılınmış olup özel bir şekli vardır. Şâfiî fukahasının ekseriyetine göre cemaat ile kılınması daha faziletlidir. Zira aşap ve şehirlerin ehli cemaat ile kılınması üzerine icma etmişlerdir. Özel bir namaz olduğundan mutlak niyet ile caiz değildir, "teravih" veya "salatu teravih" veya "kıyamu ramadan" niyetiyle niyet edilmesi gerekir.⁷²

Hanbelî mezhebine göre teravih namazı sünneti müekked olup dinin zahiri alametleridir. Bu namazı ilk sünnet kılan da bizzat Resûlullah (s.a.v.)'tır. Hz. Ömer'in icat ettiği bir namaz değildir. Teravih namazı 20 rekâttır. Hz. Ömer döneminde ashâbı kiramın huzurunda vitir ile birlikte 23 rekât namaz kılınyordu ve teravihin 20 rekât olduğu konusunda icma oluşmuştur. Teravih namazının cemaat ile kılınması daha faziletlidir. Ahmed b. Hanbel'e göre teravih namazı insanlara meşakkat verilmeyecek bir şekilde ayarlanır.⁷³

Miktariyle ilgili farklı rivayetler bulunduğundan 20 rekâttan az veya fazla teravih kılınması hususunda farklı görüşler söz konusudur. Yukarıda zikrettiğimiz bir hadise göre Resûlullah (s.a.v.) 20 rekât teravih kılmıştır, ancak bu hadis zayıftır. Konuyla ilgili diğer sahîh hadis rivayetlerinden farklı bir mana anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hadis rivayetleri bakımından teravih namazının rekâtları

⁶⁸ Sahnûn b. Said, et-Tanûhî, *el-Müdevvenetü'l-Kübra*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), I, 287-288.

⁶⁹ İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, I, 219; Nevevî, *el-Mecmu*, III, 364.

⁷⁰ Nevevî, *el-Mecmu*, III, s. 364; Yemenî, *el-Beyan*, II, 278.

⁷¹ Nevevî, *el-Mecmu*, III, s. 363; Yemenî, *el-Beyan*, II, 278.

⁷² Nevevî, *el-Mecmu*, III, s. 363, 364.

⁷³ İbn Kudâme, *el-Muğni*, II, s. 108-110; Buhutî, *Keşşâfü'l-Kıma*, s. 504.

konusunda kesin veya zannî galip olarak sabit olan bir rakam söylemek kolay değildir. Konuyla alakalı olan, “Kim inanarak ve sevabını umarak Ramazanı ihya ederse daha önce işlediği günahları bağışlanır.”⁷⁴, “Ramazan öyle bir aydır ki Cenâb-ı Allah orucunu size farz kılmış, ben de kıyamını size sünnet kılmışım, kim inanarak ve sevabını umarak orucunu tutar, kıyamını yaparsa...”⁷⁵ hadislerin zahirine göre teravihin miktarı serbest bırakılmıştır. Keza gerek Hz. Âişe’den rivayet edilen⁷⁶, gerekse Hz. Ebû Hureyre ile Hz. Ebû Zer’den rivayet edilen hadis rivayetlerinde olsun⁷⁷ Hz. Peygamber’in kaç rekât teravih kıldığı konusunda bilgi verilmemiştir. Bu hadislerin zahirinden anlaşılın şu ki teravih miktarı Resûlullah (s.a.v.) döneminde serbest bırakılmıştır. Zaferani’nin Şafii’den naklettiği, “İnsanların Medine’de 39, Mekke’de 23 rekât namaz kıldıklarını gördüm. Bunda bir darlık yoktur. Şayet insanlar kıyamı uzatıp rekât sayısını azaltsalar güzeldir, şayet kıyamı kısaltıp rekât sayısını arttırsalar bu da güzeldir. Birincisi bana daha sevimlidir.”⁷⁸ sözünden Şafii’nin teravih namazı için belli bir sayıyı gerekli görmediğini göstermektedir. Askalânî de teravihin sayısı ile ilgili rivayetleri cem etme sadedinde şunları söylemektedir: “Muhtemeldir ki teravihin az veya çok kılınması kıraatine bağlıdır, kıraati uzatıldığı takdirde rekât sayıları azaltılır, kıraati kısaltıldığı zaman rekât sayısı arttırılır. Davudî ve başkaları da böyle söylemektedirler.”⁷⁹ Şevkânî de teravih namazının miktarı hakkında sünnette kesin bir sayı tayin edilmediğini söylemektedir.⁸⁰

Rivayetlerin çoğuna göre sahabe döneminde teravih namazı 20 rekât olarak kılınmıştır. Teravihi 20 rekât olarak belirleyen de Hz. Ömer’dir.⁸¹ Teravihin neden yirmi rekât olarak belirlendiğine dair hadis rivayetlerinde bilgi verilmemiştir. Buhutî bu konuda şu açıklamayı yapmaktadır: Ramazan dışındaki zamanlarda namazlara bağlı 10 rekât müekket sünnet vardır. Ramazan ayı faziletli bir ay

⁷⁴ Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 25.

⁷⁵ İbn Mâce, “Kitabu İkâmeti’s-Salâti”, 173.

⁷⁶ Buhârî, “Salâtü’t-Teravîh”, 1.

⁷⁷ Tirmizî, “Savm”, 81.

⁷⁸ Askalânî, *Fethü’l-Bari*, IV, 253.

⁷⁹ Askalânî, *Fethü’l-Bari*, IV, 253.

⁸⁰ Şevkânî, *Neylû’l-Evtâr*, II, 58.

⁸¹ Ebû’l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *el-Hâvi’l-Kebîr, fî Fikhi’l-Mezhebi’l-İmami’s-Sâfiî, Şerhu Muhteseri’l-Muzenî*, (Beyrut: Dâru’l-Küttübi’l-İlmiyye, 1994), II, 290.

olduğundan bu sayı ikiye katlanarak 20'ye çıkarılmıştır. Bu nedenle teravih namazı 20 rekât olarak kılınmaktadır.⁸²

Teravihin 20 rekât oluşu konusunda şunlar da nakledilmektedir: Önceleri vitir ile birlikte 11 rekât namaz kılınıyor ve namazda miûn denen sureler okunuyordu. Bu, insanlara ağır geldiğinden namazın kıraatini kısaltıp rekât sayısını arttırdılar ve vitir ile birlikte 23 rekât namaz kılmaya başladılar. Bu durum Harre gününe kadar devam etti. Nihayet bu da kendilerine ağır geldiğinden tekrar rekât sayısını artırıp kıraati kısalttılar ve vitir ile birlikte 39 rekât namaz kılmaya başladılar. Bunun 36 rekâtı teravih, 3 rekâtı da vitir idi.⁸³

Bu sayıya (teravihin 20 rekât olarak kılınmasına) muhalefet etmenin caiz olup olmaması konusunda farklı görüşler mevcuttur. İbn Kudâme şunları söyler: Teravih namazının 20 rekât olarak kılınması üzerine icma oluşmuş gibi bir durum söz konusudur. Konuyla alakalı diğer rivayetler ise zayıftır, ashabın uygulamasına uymak en evladdir.⁸⁴

Şafiilere göre teravih namazı 20 rekât olup özel bir namazdır, bundan fazla veya az kılınması caiz değildir. Medine ehli dışındakilerin onlarla yarışarak kendileri gibi 36 rekât teravih kılmaları da caiz değildir. Zira Medine ehli Resûlullah (s.a.v.)'in oraya hicreti ve ravzasının orada bulunmasıyla şeref bakımından diğer insanlara üstün kılınmışlardır.⁸⁵ Biraz önce de zikredildiği gibi, İmam Şafii'den bundan farklı bir görüş de nakledilmektedir.

Hanbeli fukahasından Buhutî 20 rekâtтан az teravih kılmanın caiz olmadığını, 20 rekâtтан fazla kılmanın caiz olduğunu, Ahmed b. Hanbel'in de sayısız miktarda teravih kıldığını söylemektedir.⁸⁶ İmam Malik ise 36 rekâtтан daha az miktarda teravih kılmasından hoşlanmıyordu.⁸⁷ Elbanî ise "Resûlullah (s.a.v.) ne Ramazan'da ne de başka zamanlarda 11 rekâtтан fazla namaz kılmadı"⁸⁸, hadisine dayanarak vitir ile birlikte 11 rekâtтан fazla teravih kılmanın caiz

⁸² Buhutî, *Keşşâfü'l-Kına*, s. 504.

⁸³ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, el-Kayravânî, *en-Nevâdir ve 'z-Ziyâdât, ala Ma fil-Müdevveneti min Gayriha mine'l-Ümmehât*, (Beyrut: Daru'l-Ğarbi'l-İslamî, 1999), s. 521-522.

⁸⁴ İbn Kudâme, *el-Muğni*, II, s. 109; Buhutî, *Keşşâfü'l-Kına*, s. 504.

⁸⁵ Nevevî, *el-Mecmu*, III, s. 364; Yemenî, *el-Beyan*, II, 278.

⁸⁶ Buhutî, *Keşşâfü'l-Kına*, s. 504.

⁸⁷ Kayravânî, *en-Nevâdir ve 'z-Ziyâdât*, 521-522.

⁸⁸ Müslim, "Salâtü'l-Müsafirîn", 17.

olmadığını söylemektedir. Elbanî'ye göre teravih namazı, mutlak sünnet olmayıp farz namazlara bağlı olan revatib, küsüf ve istiska namazları gibi özel bir namazdır, hadiste rekât sayısı tayin edilmiştir. Belirlenen bu rekâtlardan fazla kılınması caiz değildir.⁸⁹ Elbanî'nin bu yaklaşımının isabetli olduğu söylenemez. Zira söz konusu hadis vitir namazıyla ilgili olup hem konuyla ilgili diğer hadis rivayetlerine hem de Hulefâ-i Raşidin'in uygulamasına ters düşmektedir. Müslümanlar da tarih boyunca daha fazla teravih kılmışlardır.

Sonuç

Teravih namazı sünnettir. Sünnet oluşu konusunda İslâm bilgileri icma halindedir. Dayanağı hem kavli hem de fiili sünnettir. Resûlullah (s.a.v.) teravih namazının kılınmasını teşvik ettiği gibi, kendisi de birkaç sefer camide kılmış, ancak farz olur korkusuyla camide kılmasına devam etmemiştir. Hadis rivayetlerinden anlaşılacağı üzere teravih namazının miktarı/rekât sayısı Hz. Peygamber döneminde serbest bırakılmıştır. Ashabı kiram camiye giderek kimisi tek başına, bazıları da gruplar halinde cemaat ile teravih kılıyordu. Bu durum camide hoş olmayan bir manzara meydana getirdiği gibi, ilerde tefrikaya da sebep olabilirdi. Hz. Ömer bu durumu ortadan kaldırmak ve teravih namazını bir formata kavuşturmak istediğinden teravih için Hz. Übeyy'i imam tayin ederek tüm cemaatin ona uymasını emretti, namazı da 20 rekât olarak belirledi ve bundan böyle teravih namazı camide cemaat ile kılınmaya başlandı.

Teravih namazının rekât sayısı konusunda farklı rivayetler söz konusudur. Teravihin 20 rekât olduğunu ifade eden rivayetler ağırlıktadır. Teravihin 20 rekât oluşu Hz. Ömer'e dayanmaktadır. Cumhuriyet Hz. Ömer'in bu uygulamasını esas alarak teravih namazının 20 rekât olduğu kanaatini taşımaktadır. İmam Malik'e göre teravih 36 rekâttir. Fukahanın ekseriyetine göre teravih namazını camide cemaat ile kılmak daha faziletlidir. Bazılarına göre şayet kişi ezbere yeterince Kur'ân-i Kerîm biliyorsa, onun evde kılmasından dolayı cami de cemaatsiz kalmıyorsa evde kılması daha efdaldır. Hanefi fukahasından Tahavî ise teravih namazının cami-de cemaat ile kılınmasının vacib-i kifaye olduğunu söylemektedir.

⁸⁹ Muhammed Nasiruddin, el-Elbanî, *Salâtü't-Teravih*, (Beirut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1985), s. 22.

Teravih namazından maksat Ramazan'ın gecelerini ihya etmek olduğundan Hulefa-i Raşidin döneminde namaz hayli uzatılıyordu. Hz. Ömer, teravih imamlarına her rekâta 20 ile 30 âyet arasında Kur'ân okumasını emrediyordu. Bu da teravih namazında ortalama her gün 2 ile 3 cüz arasında Kur'ân-i Kerîm okumak anlamındadır.

20 rekâttan az veya fazla teravih kılma hususunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Şafiilere göre teravih özel bir namaz olduğundan 20 rekâttan az veya fazla kılmak caiz değildir. Hanbeli fukahasından Buhûtî'ye göre 20 rekâttan fazla kılmak caiz, az kılmak caiz değildir. Muasır ulemeden Elbanî ise teravih namazının 8 rekât olduğunu iddia ederek bundan fazla teravih kılmanın caiz olmadığını söylemektedir.

Netice itibariyle teravih namazının rekât sayısı Resûlullah (s.a.v.) tarafından belirlenmemiş olsa da, bu sayı Hz. Ömer döneminde belirlenmiş, ashaptan kimse buna tepki göstermemiş ve tarih boyunca teravih namazı ekseriyetle 20 rekât olarak kılınmıştır. Buna muhalefet etmek için herhangi bir maslahat veya zaruret söz konusu olmadığı zamanlarda bu sayıya bağlı kalmanın daha isabetli olacağı söylenebilir. Çünkü dinî bir emre muhalefet edildiği zaman bu emrin ortadan kalkmasına veya amacından sapmasına sebep olunabilir. Bu nedenle teravih camide cemaat ile kılındığı takdirde 20 rekât olarak kılmasının en isabetli bir yol olacağı söylenebilir, ancak kişi yaşlı veya hasta olup camiye gidemiyor, 20 rekât kılmaya takati de yoksa teravihten mahrum olmaksızın kılabilceği miktarda kılınmasında bir sakınca yok, denebilir.

Kaynakça

Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbuddin Ahmed b. Ali b. Muhammed (852/1449), *Fethü'l-Bâri*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rîfe, t.y.

Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. İdris (1051/1641), *Keşşâfü'l-Kinâ an Metni'l-İknâ*, Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003.

Burhanuddin, Ebû'l-Malî Mahmud b. Ahmed b. Abdülaziz (616/1219), *el-Muhîtu'-Burhânî*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2004.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğîre b. Berdezbe (256/870), *Sahîhü'l-Buhârî*, Şirketu Beyrut: Dâri'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, 1997.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275/888), *Sünenü Ebî Dâvûd*, Beyrut: Dâru'l-Cinân, 1988.

Elbanî, Muhammed Nasiruddin, *Salâtü't-Teravih*, Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1985.

İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz el-Hüseynî, (1307/1889), *Reddü'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenviri'l-Ebsâr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Absî el-Kûfî (235/850), *Musannefu İbn Ebî Şeybe*, Kahire: el-Faruk el-Hadise, 2008.

İbn Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed eş-Şeybânî (241/885), *Müsnedü İmam Ahmed*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1993.

İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed b. Hibbân Ebû Hâtim et-Temimî, el-Büstî, es-Sicistânî (354/965), *Sahih-u İbn Hibbân, bi Tertibi İbn Belbân*, Thk. thc. Şuayb Arnâvût, Beyrut: Müessesü'r-Risâle, 1993.

İbn Kayyim, Şemsuddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekir el-Cevzî (751/1350), *Zâdü'l-Maâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, Beyrut: Müessesü'r-Rayyân, 1998.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed el-Makdesî (630/1233), *el-Muğni ala Muhtasari'l-Hirakî*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.

İbn Mâce, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid, el-Kazvinî (275/888), *Sünen-ü İbn Mâce*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rif, 1996.

İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Rüşd el-Kurtubî (595/1199), *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1996.

Kayravânî, Abdullah b. Abdirrahman b. Ebî Zeyd (386/996), *en-Nevâdir ve'z-Ziyâdât ala Mâ fi'l-Mudevveneti min Ğayrihâ mine'l-Ummehât*, Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1999.

Mâlik, Mâlik b. Enes (179/795), *el-Muvatta*, Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm, 1994.

Mâverdi, Ebû Hasan Ali b. Muhammed b. Habib (450/1058), *el-Hâvi'l-Kebîr, fi Fikhi'l-Mezhebi'l-İmami's-Sâfi*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.

Merğînânî, Burhânuddin Ebû Hasan Ali b. Muhammed b. Ebî Bekir el-Ferğânî (592/1196), *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedi*, Beyrut: t.y.

Müslim, Ebû'l Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisabûrî, (261/875), *Sahih-u Müslim*, Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2004.

Nevevî, Ebû Zekeriya Muhyuddin b. Şeref (676/1277), *el-Mecmu*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2001.

Rehûnî, Muhammed b. Ahmed b. Yusuf (1230/1815), *Hâşiyetu'r-Rehûnî Ala Şerhi'z-Zurkânî*, Bulâk, 1888.

Remlî, Şemsuddin Muhammed b. Ebî Abbas Ahmed b. Hamza b. Şihâbuddin, (1004/1595), *Nihâyetü'l-Muhtâc ila Şerhi'l-Minhâc*, el-Mektebetü'l-İslâmî, b.y., t.y.

San'anî, Ebû Bekir Abdurrazzâk b. Hâmmâm (211/827), *el-Musannef*, Beyrut,

1972.

Şaban, Zekiyuddin, *İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü'l Fıkh)*, Trc. İbrahim Kâfi Dönmez, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

Şâfiî, Muhammed b. İdris (204/819), *el-Ümm*, (Thk, tdk, Muhammed İbrahim el-Hifnâvî), Kahire: Dâru'l-Hadis, 2008.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (1255/1839), *Neylü'l-Evtâr, min Ehâdisi Seyyidi'l-Ahyâr, Şerhü Muntaka'l-Ahbâr*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.

Tanûhî, Sahnûn b. Said (240/855), *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), *el-Câmiu's-Sahih, Sünen-ü Tirmizî*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.

Yemenî, Ebû Hüseyin Yahya b. Ebî'l-Hayr b. Salim el-İmrânî (558/1163), *el-Beyân fi Mezhebi'l-İmami's-Şâfi*, Dâru'l-Minhâc, b.y., t.y.

Zuhaylî, Vehbe, *Usûlü'l-Fıkhî'l-İslâmî*, Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsir, 1986.

Zürkânî, Abdülazîm, b. Muhammed (1369/1948), Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.